

Ս. ԾՆՈՒՆԴ ԿԱՄ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՆՈՐԱՍՏԵՂԵՄԱՆ

(ՅՐԱՄԱՍՏԱՌԹԻՒՆ)

Ա Ն Ձ Ե Ր

(Մեր մամանակը)

ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ, ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ

Բեթղեմի մի ծամբուն վրայ, Ծնունդի խթման իրկնամուտով, Ջինջ երկնոյ մմբան, ԱՍՏՂԸ ու աստ-
ղերը կը պատրաստուն մեղմիկ կէտկիտել մթնոց կապոյաը խաղաղասարած երկինքին: Ս. Ծննդարա-
ղարէն՝ հեռաւոր հնչիւններ՝ խթման կոչնակներու...:

Ա. Աւակեթը. — Պիտի հասնիւնք խթման պա-
տարագին:

Բ. Աւակեթը. — Պէտք է: Ս. Այրին առնէ ըլ-
լալու ենք երբ ընտրեն ծնի երկնային Արքան: Ա.
Աւակեթը. — Կաղանդի գիշերէն ի վեր կը
խորհիմ ժամանակին նորոգութեան. ու Ծնունդի
տանը, իր վերտին մանկացած Յիսուսին խոր-
հուրդովը կը խորացնէ մէջն նոյն այդ հարցը:

Բ. Աւակեթը. — Ժամանակին նորոգութեան
հարցը... Կը նորոգուի՞ ժամանակը: Ինծի կը
թափ թէ ժամանակը չի կայ որ նորոգուի: Վեր-
ցուր իբրը, էակները Տիեզերքին ու անոնց շաբ-
ժամները, վերցուր պատահարները, այն ատեն
ի՞նչ կը մնայ ժամանակէն — անբովանդակ
զգապմբը մը, պատրանք-խմայք մը միայն:
Ջինջ մանցոյցները ու մանաւանդ այն մտքը ու
րուն սպգին մայրը մեր երկիրէ ու կեդրոնը
մեր Արեւ. Ի՞նչ կը մնայ այն ատեն ճու վայր-
կեաններէդ, ժամերէդ, օրերէդ ու տարիներէդ:
Ոչինչ ապահովաբար:

Ա. Աւակեթը. — ձիշդ է՞ Տիեզերքէն զուր,
Բովանդակէն անդին, առաջ ու վերջ՞ չի կայ,
չէ եղած ու չլիտի ըլլալ ժամանակ: Բայց Տիե-
զերքին, Բովանդակէն մէջ՝ Ու քանի որ կայ
Տիեզերքը:

Բ. Աւակեթը. — Տիեզերքը ու անոր մէջի պա-
տահարներն ու իրերու շարժումներն անգամ կը
բաւնին սակայն գոյացնելու ժամանակը: Իրերը
ու անոնց շարժումներուն պահերը, աշխնքն
աշխնքն համապատասխանութիւնները անոնց
գիւրգերուն չեն կրնար ժամանակը կաղել:

Ուրիւ աւակեթը. — Բայց չէ՞ որ շարժումով
կը չափուի ժամանակը, շարժումով որ ինքն իսկ
ժամանակին մէջ տեղի կ'ունենայ ու կ'ենթա-
դրէ լայն:

Բ. Աւակեթը. — Ու չէ՞րդ՝ օրովհետեւ շարժումը
կ'ենթադրէ ժամանակը չի կրնար դադն ստեղ-
ծած ըլլալ: Կրնայ թերեւ չափուր զայն ինքն ըլ-
լալ ան բայց չի կրնար զայն կաղել: Ձէ՞ որ մեր
Գիտութեան համար շարժում մը յաջորդական
գիւրգի համակարգութիւններու ամբողջ մէջն է:
Դիւրեք ու ուրիւ գիւրգիւր. բայց ո՞ւր է հող ժա-
մանակը: Կ'ըսեն թէ Այնչիւրայն մաթիմատիքոր
կը խաղայ մեր ժամանակի ըմբռնութիւն հետ, ինչ

ինչ պարագաներ երեւեակայելով ու տարադի տակ
առնելով որոնց մէջ կը յաջողի անցեալը ապա-
զայէն վերջը բերել, ներկան առաջ անցնել
անցեալէն:

Վարդապետը. — Տեսակէտով մը իրաւունք ու-
նիս: Ո՛չ մասնաւոր իրերը ու ո՛չ ալ անոնց շաբ-
ժամները չեն կրնար գոյացնել ժամանակը: ու
այն ժամանակը որուն հետ կը խաղայ Այնչիւրայն
ճիշդ այդ անկենդան իրերու շարժումները չա-
փող ընդգէտին ժամանակն է: Բուն Տեսպու-
թիւնը ըլլալու համար պէտք ունի Տիեզերքին
մէջ ներկայ՝ Միտքին: Ուրիւ խօսքով Ոգեկան
պարտութիւն: Առանց որ միտք մը շարժող մարմնի
մը նախորդ գիւրգերուն յիշատակը կապէր անոր
նոր գիւրգերուն իր զգայութիւններ, շարժումը
ինքն իսկ իրը շարժում չլիտի բերանուէր, ո՞ր
մնայ ժամանակը: Միտքը ինքն է որ ժամանա-
կը, անշքիլի տեսողութիւնը կը մտցնէ Տիեզեր-
քին մէջ. իր պարտութիւն, իր միշտ յառաջացող,
այսինքն ետ չի դարձող, օրով անշքիլի լինե-
լութիւնէն հանելով զայն անոր մէջ գնելու հա-
մար. թէեւ պարպած ըլլալէ վերջ այդ լինելու-
թիւնէն իր մարդով այն թանձրացեալ պարտա-
կութիւնը որով միայն կայ այդ լինելութիւնը
իր մէջ. ու իր վերադարձին յոյսքը կիրարկելով
զայն արտաքին. ներսական աշխարհին՝ անոր
շարժումները ու պատահարները, իրոյ այն տես-
նելու, շարադասելու, մէկ բառով մտածել կա-
րենալու համար իրենց յաջորդութեանը մէջ:

Բ. Աւակեթը. — Ուրեմն, մարդապետ, ժամա-
նակը չի կայ:

Վարդապետը. — Ձգլտի ըլլալ, եթէ Տիեզերքը
զուտ ֆիզիքական գոյութիւն մը ըլլալ. վստե-
ղի ժամանակի ըսելը անհրժեշտ յառաջացող շա-
բաշարութիւն ըսել է: անցեալին՝ ներկայի ու
ապագայի անշքիլի յարաբերութիւն. և յիշող
մտքին համար միայն կայ Անցեալ. զէպի նոր
ձգտող գիտութեան համար միայն կայ Ապա-
գայ. ու ներկան այս երկուքին դիւրս գործող
կէտին վրայ կը գտնուի ու անոնց յարաբերա-
բար միայն կայ. ինչպէս անոնք ալ իրեն յա-
րաբերաբար միայն, բայց անշուշտ որ երբ այդ
յարաբերութիւնները չեն խորհուրդ ժամանակ
ալ չի մնար: Իայց Միտքին հետ ու մեր աշխար-

հին համար մարդուն գիտակից ապրումին հետ մտած է իրական ժամանակը Տիեզերքին մէջ, առ որուն հետ չեն կրնար խաղալ Այնշթայնի տարիակները. կայ ան հնոյ Որովհետեւ ինչ որ մեր Տիեզերքը կը կռնէք անբաժանելի ամբողջ մըն է իրեղեն ու դանդաղ մտածող մաքնէ կազմաւած: Ը. Ասկեկեթ. — Իրականութիւնն է, մեր իսկ ամենէն իրականը իրականութիւններուն, որով ու անոր հետ ժամանակը Տիեզերքին մէջ: Ա. Ասկեկեթ. — Ուրեմն կայ ժամանակը, ու մեզմով. մե՛ր խորհելովը կայ ան մեր աշխարհին մէջ:

Վարդապետ. — Ու աւելին, իրական գոյութիւն ունեցող մեր ժամացոյցներուն չափած պարզապէս ժամանակը չէ. այլ միզմէ իւրաքանչիւրին ու մարդկութեան ապրած թանձրացեալ. ապրուած, լեցուն տեղութիւնը. միաբնի, գիտակցութեան կեանքովը գոյութիւն առնող Լիւնելուութեան հետ շփոթուող Տեղութիւնը:

Բ. Ասկեկեթ. — Ուրեմն իրա՞ն կան Ամանոր. ներքն ու Ենանդներն, տարիներն ու դարերը:

Վարդապետ. — Այդպէ՞ս. իրաւ:

Ա. Ասկեկեթ. — Այն ատեն թողէք որ բերեմ զիս չարչարող հարցը. քանի որ կայ ժամանակ ուրեքին կան անցեալն ու ներկան, եւ ըլլալի՞ք. ապագան: Հին ու նոր, Լիւնելուութիւն որ տեւական նորոգում է գոյութեանն Բայց ի՞նչ է Հինը եւ ի՞նչ՝ Նորը: Ի՞նչպէս, ի՞նչով կը յառաջանայ, կը նորոգուի Լիւնելուութիւնը:

Վարդապետ. — Կ'ազն՞ էն ուղիղէն էն վերէն բառը. կը հարցնենք ինչով կը նորոգուի, որով ու կայ Լիւնելուութիւնը. — Կ'ըսեմ՝ Նորաստեղծմամբ:

Բ. Ասկեկեթ. — Ան՞ ինչ որ չեմ հասկնար: Նորը ոչինչէն չըլլար: Ոչինչէ՞ն՝ ոչինչ, ինչ որ կը կռնէք նոր, իր նիւթ, բազմացուցիչ տարբեր ապագայ ունի ինչ որ կար արդէն. այսինքն հինը, Ուրեմն նոր կոչածին հինն է դարձեալ: Ոչինչ աւելի ճիշդ՝ քան իմաստութեան սորվեցուցած առածը. — Վերահան տակ նոր բան չի կայ: Առէ՛ք էն նոր կոչած մէկ իրերիդ, ձար տարաբաւեանէն միգի բերուած կամ Արուհուտեան, որ մեքենայ կը կոմ նոր ձերթուած մը: Առաջին անգամից իրաւ ալ նոր պիտի թափն առնէք մեզի: Բայց թի՛ր մը մտեցուցէք ձեր քանութիւնը անոց: Բնութեան արդէն ճանչցուած օրէնքներուն մէկ կիրաբերում միայն պիտի գտնէք այդ մեքենային մէջ, բնութեան մէջ գարձուլ արդէն գոյութիւն ունեցող նիւթներէն: Բ. Գերթուածին մէջ ալ, արդէն գոյութիւն ունեցող բառեր են որ ուրիշ կարգով մըն են շարքան: Կարգ՞ որուն կարելիութիւնն ալ տրուած էր գարձուլ:

Ա. Ասկեկեթ. — Բայց ճիշդ այդ կիրաբերութեան է նոր՝ մեքենային մէջ. ու ճիշդ այդ նախապէս անգոյ կարգի՞ք ձերթուածին մէջ:

Բ. Ասկեկեթ. — Կը գրկենք. ինչ որ հոր շնորհիւն էր կռնէք դարձեալ նախապէս՝ ուսուցիչ եւ ինչ եղանակներու տարբեր հանդիպում մըն է իր, վստահի ինչ որ մեզի համար շնորհ է մե-

քենային մէջ իրը ծրագիր կար արդէն զայն հընարողին մէջ, ու ինչ որ շնորհ է մեզի համար ձերթուածին մէջ, իբրեւ պաշտօնական ու տեսիլք՝ կար արդէն Քերթովին մէջ:

Վարդապետ. — Հող արդէն կը հասնի մարդուն համար կարելի տեսողագործութեան սահմաններուն, այդ չծրագիրը միշտ չէ եղած հընարողին մէջ. որ մը յաջանցաւ, ու իրապէս այդ օրը տեսողութեամբ այդ մեքենան, Ու այդ զազախարը չկար ուղիղէն ձերթողին մէջ. որ մը ծագեցաւ ան իրեն մտքին՝ ուրախութեան ճառագայթով մը լուսաւորելով իր ներաշխարհը. ու այդ օրը ձեռնիդ առաւ այդ ձերթուածը:

Ա. Ասկեկեթ. — Այն ատեն, եթէ պէտք է ընդունել որ Քիւրալիսմ տեսակետով մարդու յօրինածներուն մէջ ոչինչ կայ նոր, քանի ան իրեն նախապէս տրուած նիւթնէն տարբեր միայն կրնայ գործածել ուրեմն օգէկալմի մարդին կը պատկանի չկար տեսողութեամբ: Նորութիւնը է. ապէս հին իրերուն մէջ դրուած նոր կարգին, նոր իմաստին մէջ կը գտնուի. ու այդ նոր կարգը ու նոր իմաստը որ հին տարբեր կ'ալլալ կիրպէն իրենք էլ մտաւորապէս նոր տեսողութեան են մտքին. տեսողագործող Ոգւոյն ծագին մէջ գոյացած ու տեսողագործող իրենք հանկցող մտքերուն միայն իրապէս նոր բան խօսող ու նոր գործ գործել տալու շնորհով եկող:

Բ. Ասկեկեթ. — Ներքին ինքի նոյն այդ Ոգւական մարդին մէջ իսկ չեղտել ինչ որ ամէն պահուած ներկան կը պարտի մեր անցեալին: Ինչ չով կը գործենք մեր գործունէութեան բոլոր կարածներուն մէջ. մեր մանկութեան օրերուն՝ մանուկն էր մեր մէջ արդէն նախապատրաստուած քննադէտով ու մեր հասունութեան շրջանին մեր մէջ պատրաստ ու կազմ ներկայացող մեր սովորութիւններովը: Արհեստագործը արդէն օրոված արհեստը ի գործ կը դնէ: Արհեստագործը իր կազմութեան շրջանին իր վարպետին իրեն փոխանցուած թէքերէն: Նոյն իսկ ինչ որ կը կռնէք խորհի՛ք՝ ներքնապէս խօսիլ մըն է լո՛ւ, ու այդ ներքին խօսքին մէջ ուրիշ բան չունի ընդ բայց եթէ մեր պատկերն ու վարպետութեան ինչ մեզի անցուած քննադէտը գործածել, այսինքն անոցմէ մեզի եկած գաղափարներն Տրուած ըլլալով մը իրենց քանդուին հետ իրենց բիւրեղացած գաղափարներն ու իրենց քննադատութեան հետ իրենց խորհելու եղանակներն են ու մտայնութիւնն է որ մեզի անցուցած են հին սերունդները: Ի՞նչ պիտի ըլլար մեր կայսրութիւնը եթէ իւրաքանչիւր մեր իւրաքանչիւր նոր օրին համար սովորուած ըլլայինք մեքէ իսկ յաշուալը ու կազմելու այն խորհուրդն ու գործի կիրպիւրը որ անհրաժեշտ են մեզի մեր մտածումին ու գործունէութեան համար: Կ'երեւայի՞ք մէկը որ ամէն օր ծայրէն քաղուի էլլէր ինչպէս կ'ընէ մատուցել Արհեստագործը՝ որ իր շինելիք իւրաքանչիւր առարկային համար իր արհեստը նորէն ստիպուած ըլլար հնարելու: Ի՞նչպէս պիտի գրնայի՞ք սպիլի մեր ընկերային կեանքը եթէ չըլլար մեր

լիզուհ, պատրաստ իր հասարակ տեղիքներովը, ու հարկ ըլլար նոր խօսք տոեղծել ամեն ըստեհին համար: Ուստի պէտք է ընդունել որ անհուն է հարեւորութիւնը մեր կենսական համար այն զերին զոր կը կատարեն մեր ու նախորդ սերունդներու անշխալէն մեկի հասած բոլոր խորհիւն ու գործելու կերպերը, սովորութիւնները:

Արիւն առաջինը մը. — Իրաւունք ունի. այդ այդպէս է որ միայն մարդու անհատական կիսունքին մէջ այլևս փողովութիւններու, քաղցրու կիսունքին: Ազգ մը կայ մանաւանդ իր անցեալէն իրեն եկած բարեքրովը, սովորութիւններովը, բարոյական ու նիւթական գրամագլուխ իրեն իր փառանգած նիւթական ու քղական հարստութիւններովը, ինչ սերունդներէն իրեն փոխանցուած յեղուովը, ինչ քաղաքակրթութիւններէն իրեն հանուած ծանօթութիւններովը ու թէքիքներովը. իր պատմութեան իրեն սովորեցուած առանդական քաղաքական ու բարոյական իմաստութեամբը: Միասնացուց յայտն պիտի ըլլար ազգի մը համար կարուի իր անցեալէն, իր պատմութեանէն. աշխարհի անշի պիտի զըտնէր ինքնիւրը անձնողը, անպաշտպան, անթի ու մերկ նսրածինի մը պէս. ու աշխարհին փոթորիկը շտաով պիտի աւելնէ զանոնք:

Ա. Ասակերթ. — Անշուշտ, այդ այդպէս է: Բայց պէ՛տք է ժողովը թէ ինչ որ անհատին կենսական մէջ սովորութիւններ, երկրորդ քննութիւն կը կոչենք ու իր մանկութենէն ու պատմութեանէն եկած կը գտնենք իրեն, միշտ չեն եղած ազգպէս իր մէջ. աստիճան աւելնէր նոր ստեղծութիւններ են եղած: Ստեղծութիւններ անցեալ օրերու որ իրենց աստիճանն ու օր են եղած. նոր որ նորութիւն կազմած: Ազգերու կիսունքին մէջ նոյնպէս. Ազգի մը ներկայիս մէջ անոր, այսպէս ըսենք, հաստատուն էութիւնը կազմող բոլոր պիտի բաները որ իրականացան իր գոյութիւնը կարիքի դարձնելու համար իր նոր ստեղծութիւնները եղած են աստիճան:

Բ. Ասակերթ. — Բայց վերնապէս հիմա՞յ. պէտք է ընդունել որ անոնցմով այսինքն իրենց անցեալով, անցեալէն իրենց եկածովը կան ու կ'ապրին անհատներն ալ, փողովութիւններն ալ:

Ա. Ասակերթ. — Ճիշդ հող է հարցը. կարելի՞ է միայն անոնցմով ապրիլ. եթէ ապրիլ բառին իր ըսին իմաստը պիտի տանք:

Վարդապետ. — Ե՛, հշմարիտ, չապրիլ ո՛վ չի իրաւունք ունենալ:

Ա. Ասակերթ. — Բացատրեմ միտքս: Մեր կիսունք կոչուածն մէջ երբեք բաժին կայ. այն բաժինը նախ որ կ'ընդունին է. առաւել կամ նուազ հասարակայն բաժինն է ան մեր հին ու նոր օրերուն: Կենսական կենսաբար ստորհան մը մեքենական ու նիւթական երեսը: Մեր մարմինը լաւ գիտնալու է այդ բաժինին ի՞նչ ըլլելու ու փոխելու ինչ է մասնագիտացող անոր գործիքը, մեր սովորութիւնները մեր կողմէ հաստատուած մեր մարմինին վրայ, մեր ուղեղին գլխաւորաբար, միջոցներն են, սքանչելի միջոցները անշուշտ, որ իրենց վրայ առած են մեր գործունէութեան

այդ կրկնուող ու կենսաբար աստիճան մը մեքենական, այդ բաժինը իրագործել, Բայց ե կայ կենսական միտք բաժինը. այն որով առաջադէպ ըսեալ, անձնաթի ու նոր վաղուան մէջ կը միտ իր սուր ծայրը, նոր սկսող պեղիլու, անհիմն՝ այդ գեղ անդոյ վաղը տոեղծելու, իր գեղ անհունն նորութեանը մէջ: Ան այն ինչ զոր իրագործելը չի կրնար մարդ մտանիլ իր անցեալէն լիկ իրեն եկածին. մասնաւորաբար իր սովորութիւններուն. զոր ազգին ալ չեն կրնար մտանիլ գարեբէն իրենց փոխանցուած առանդութիւններուն ստեղծ ի՞նչ կ'ընէք այն արեւմտեւորին որ մշտապէս ու կուրաբար կը կրկնէ իր մէջ ու սորված արեւմտին կրկնող ու կը շարունակէ նոյն ձեւով շինել նոյն իրենք երբ անոնց պահանջը դադարած է գոյութեան օւնէն. նախ: Այն գործարանատեղիքն՝ որ անտեսական նոր պահանջներուն չի կրնար ընդ առաջ երթալ որովհետեւ չի կրնար վերաբարձել իր մեքենաներն ու ճարտարաւեանքն ըմբռնումներն ու մեքենաները: Ի՞նչ կ'ընէք այն քրթովին որ ինքնիւրն ալ կ'ընեն միայն փոխ վաղուի կենսական հետ չի վերանորոգել իր վտեղ որով կ'աստիճանով որ իր օճն իսկ: Այն նկարչիչին կամ երաժիշտին որ իրենց արտեստիւն ալ անաղիքիկ դարձած տարազները միայն կրնան կրկնել երբ օսեցնում ու կ'պահանջել իրենցմէ. ու վերջապէս այն կրթութեանը՝ որ մեքենաբար կը կրկնէ կրթութիւն արարողութիւններն ու վաղապէս տեքնիկները աստեղծ եղածով վերանորոգելու ու վերափոխելու անոնց անսկիւ իմաստը: Զը պիտի՞ ընէք որ աստիճան մանկը իրենց կենդանութեանէն այլևս պարզապէս մարդիկ են — մեքենայ-մարդիկ որոնք պէտք չեն կենսական: Ու ազգերու գոյութեան միմեկուն պաշտպանը չեն սպառնար երբ անոնք իրենց քաղաքագիտներով ու զգուսակցութիւններով չեն կրնար ըմբռնել նոր պահ ուր Գառնութիւնը իրենց առջև կը հանէ ամէն նոր Օրիկ եւ կ'ընթանան իրաւականութեան հետ, ալ ունէ կայ ինչեղծող պիտի՞ ըստ միտքի: Եւ զաղապարտաբանութիւններով ու այն վաղուի կը պահիլ իրենց նոր գաղափարը եւ գործունէութեան նոր գիծը՝ տոեղծելու ընդ նորից նոր ժամանակին համար: Մեծ վտանգ չի կ'այ որ ընկամի այդպիսի աղբիւրն նսրել:

Վարդապետ. — Ստուգիլ կենսական գերագոյն անհրաժեշտութիւնն է պարբերաբար կշռել իր իրագործած միջոցներուն արժէքը, նոր Օրիկը իրմայ անցեալէն անհնելու համար ինչ որ օգտագործելի է զեղ անկէ այդ նոր Օրիկն մէջ ու ձեռքելու՝ ինչ որ իրապէս հրկնած է, անպաշտ կամ փաստագր դարձած, մեծած: Զորցած տերեւներու ու ճիւղերու պէս անոնք թօթափուելու միայն բաժանել կենսական Գառնի: Այն աստեղ պէտք է բարձրանայ միջևէ ճիւղերուն ծայրը այն Գառնի խորիւրէն նոր ծիւրը, նոր կոհակները տառաջ ու հասունցնող կենսական Աւիլը: Այն որ նոր ծաղիկներուն մէջ պիտի փթթի, գունափայլի ու բուրբ նոր Գառնին, Գալիքին մէջ, Գալիքին համար . . .

Միսս առակեանքները — Բայց ի՞նչ բան է, վարդապետ, որ պիտի ստեղծէ ժողովուրդ մէջ, մարդուն համար նոր Օրին ընծայուելիք այդ նորը:

Վարդապետը. — Մեր մէջ մեր գերագոյն իսկութիւնը, մեր էութեան վերջին կատարին ընդհատալով, գերաբնուի, անխնայ զէպի ազգական ձգտուած իսկութիւնը մեր՝ որ Ոգին կը հոգւի — Ստեղծագործը, և որ Աստուածային ի սկզբանէ եղող Բանին ցոյժն է մեր մէջ...

Ա. Առակետը. — Ուրեմն Յաւերժականին ներկայութիւնը մեր մէջ. նորը Յաւերժականով պիտի ստեղծուի:

Վարդապետը. — Նորը Յաւերժականով, այո. որ վեր է ժամանակէն, բայց որ երբ կը յայտնուի անոր մէջ, երբ կը միջամտէ ժամանակին, միշտ կենդանի ստեղծագործութիւն է, նորէն ու նորէն նորաստեղծուի:

Ա. Առակետը. — Եթէ կը հասկնանք Ձեր ըսելը, ապա ձեր Յաւերժական նորաստեղծման կամ ընդհատութեան Յաւերժին յայտնութեան խորհուրդին տուն է որ կը տունենք այսօր ծննդեան յիշատակին մէջ:

Վարդապետը. — Ստուգիւն այդպէս:

Բ. Առակետը. — Բայց բառ մըն այլ. չէ՞ որ յիշատակը անցեալը ունի իրեն առաքելայ:

Վարդապետը. — Ճիշդ այդ է որ պիտի ըսէի: Կայ Անցեալին Անանք, մշտական դաս թափեր. հասկնալ իմաստ ու ոգի: Անցեալին մէջ անձեր կան ու աննշմով զէպեք՝ որոնց մէջ ու որոնցմով մարմնաւորուած է, բերեղացեալ յայտնուած յաւերժականութեան Յաւերժը. անոնք անցեալին մէջ՝ վեր են անկէ սակայն. ժողովուրդները անոնցմէ նորէն ու նորէն իրենց ստեղծ:

Երևակայ

ժողովուրդները պիտի ստանան. բայց ա՛յն առանձին պիտի բեղմնաւորուի անոնք օրինակէ երբ մեր հոգիին մէջ գիտնալով իրենց տնի ծննդն զանոնք:

Ա. Առակետը. — Ժողովուրդը այնպէս կ'զգայ որ ամէն ծնունդին նորէն կը ծնի Յիսուսը:

Վարդապետը. — Իբրեւ, խորախորհուրդ բան՝ ժողովուրդեան այդ զգացումը. Յաւերժը չէ ճիշդութիւն վերեւ անկեղան — կեցած. ան, ինչպէս ըսեմ, ան յաւիտենական ժայթք ու բոլորում է. Ոյժի, Լոյսի ու Սիրոյ կեանք: Որ մեր ժամանակին մէջ նորէն ու նորէն կը միջամտէ, մեր խաւարին ու ցուրտին մէջ ծախող Յոյսի աստղը վեր ըլլալու. որ նորէն ու նորէն մեղի կը բերէ իր Աւետիքը թէ՛ մարդուն տրուած է իր կեանքը, քոյրութիւնը այլակերպելու, պայծառակերպելու Աստուածայինին մէջ. աշխարհքին ժամանակին ժամանակելու Յաւերժին — աշխարհաբնակ՝ ըլլալու արդէն երկնաքաղաքացի:

Ա. Առակետը. — Ճիշդ է ուրեմն, վարդապետ, որ վերստին ժամանցած է այս գիշեր Աստուածամարդը, Յաւերժը նոր է եղած նորէն. մեր ժամանակին, մեր լինելութեան վերահպած՝ զայն Յոյսով շահադարձելու. անոր նորաստեղծման խանդը հրաժարուելու... վարդապետ:

Մէկէն անդադարման որ հասած էին Բեթղեհէմ. ու քիչ վերջը երբ Տաճարէն նիստ կը մտնէին, կանգ առին բոլոր յանկարծ, մեծ սինալարքին սկզբը, յալիշակուած՝ Ս. Ալլին առջեւէն իրենց հասնող լուսաշող ցնծերգէն՝ «Նմուս նոր Արքայի Բեթղեհէմ Գաղարի...»:

Ե. Ռ. Գեղիկեան

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆԻ ՄՏԱՆՈՒՄԻ ՅՈՒՐԵՐ

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐ ԽԱՐԻՍԽՆԵՐԸ

Երբեք, կը կարծենք, երբեք՝ աւելի քան մեր ժամանակին մէջ՝ աւելի լաւ չէ ձեւաւորուած քի կրօնական համոզումներ որոնք հարկաւոր են բարոյականին ոյժ եւ ամբողջին ապաւնաւոր: Ծանր պարագաներու մէջ, զարհուրելի պատասխանատուութեամբ խնդրուած գործերու մէջ, հաւատքի պէտք կայ՝ արդար ըլլալու համար: «Կատարեցէ մեր պատականութիւնը եւ մնացածը Աստուծոյ բողոք»: Հիմաւորեց Ուստիսոյն այս աղաղակը արձագանք ունի Աստուծոյ, այսինքն նեմարիս Աստուծոյ հաւատարմութիւնը հոգիին մէջ միայն: Դժուար է կատարել լապտա, արդար ըլլալ, երբ չհաւատամք Աստուծոյ քի ինք պիտի հոգայ, այսինքն պիտի ստանանք մեր արդարութեան բոլոր հետեւումները: Արդ, աշխարհի պարիստեցները չունին այս հաւատք: Եւ սակայն ամէն ինչ կ'ապացուցէ քի այդպիսի հաւատքի՝ մըն է որ աշխարհի ազգերը եւ անհատները կը պատրաստ իրենց նեմարիս ոյժը: Այս վայրկեանիս նոյն իսկ, երբ փնտնենք քի որո՞նք են աշխարհի այն երկիրները, որոնք ամենին աւելի լաւ պիտի դիմարկեն — ինչ որ ալ պատահի — անհրաժեշտ ցնցումներուն, մեծ պիտի ըսենք՝ Անոնք որոնց մէջ կրօնական հաւատքը կը ծառայէ սակայն իբրեւ խաբիս եւ նեցուկ բարոյական հաւատքին, որ, առանց անոր, պիտի վերածուէր տարած, զանգաղող եւ ինքնինքն մասին անապահով բնազդի մը:

Ա. Վ.